

Motion till riksdagen 2021/22:4065

av **Nicklas Attefjord m.fl. (MP)**

Ett rikare liv för äldre

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att diskrimineringen mot äldre och ålderismen måste minska i Sverige och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att DO:s tillsyn av de aktiva åtgärder som görs för att förebygga åldersdiskriminering behöver öka och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om screeningprogrammen för att upptäcka vissa sjukdomar och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att staten bör gå före och aktivt verka för att människor kan arbeta längre om de vill, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att åldersgränserna i studiestödssystemet bör kopplas till riktåldern för pension och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att studiestöd på deltidnivå vid 25 procents studietakt bör övervägas och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur tekniska lösningar kan erbjudas de som behöver det, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om bredband i hela landet och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om Digitaliseringsrådets förslag för att nå ökad digital jämlikhet och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om boendeformer med särskild hbtqi-inriktning och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om stöd för att kompetenshöja personal och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om det aviserade uppdraget om äldre hbtqi-personers egna erfarenheter och tillkännager detta för regeringen.

13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om folkhälsolag och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om hälsosamtal för äldre och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av att erbjudas träning och rehabilitering och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om fysisk aktivitet på recept och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om sexuell hälsa och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att följa upp regelverket för läkemedel för äldre och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över om en lex Gulli behöver införas och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av kultur för äldre och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om enprocentsmålet för konstnärlig utsmyckning i offentlig miljö och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av att stötta föreningslivet och folkhögskolor och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av att stimulera mentorskap och underlätta kunskapsöverföring mellan generationer och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om patientkontrakt och Sip och tillkännager detta för regeringen.
25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om tredelad föräldraförsäkring och tillkännager detta för regeringen.
26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om politiska uppdrag och proportionellt bättre representation och tillkännager detta för regeringen.
27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om stärkta insatser mot ofrivillig ensamhet och självmord och tillkännager detta för regeringen.
28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en nationell strategi mot ofrivillig ensamhet och tillkännager detta för regeringen.
29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att äta tillsammans med andra och tillkännager detta för regeringen.
30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett levande samhälle och tillkännager detta för regeringen.
31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om komplettering av färdtjänstlagen för tillfälliga resor och tillkännager detta för regeringen.
32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om rutiner när ett färdtjänstillstånd går ut och tillkännager detta för regeringen.
33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utredningsförslag gällande sjukersättning för de fem sista åren före pensionsåldern och tillkännager detta för regeringen.
34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förlänga rätten till att fortsätta arbeta och tillkännager detta för regeringen.
35. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om hisstöd och tillkännager detta för regeringen.

36. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om rätt att flytta till mellanboende och tillkännager detta för regeringen.
37. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behov av att utreda stimulans för att fler kollektivhus och kooperativa hyresrätter ska byggas, t.ex. genom statliga egnahemslån, och tillkännager detta för regeringen.
38. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om grön utemiljö i upphandlingar och valfrihetssystem och tillkännager detta för regeringen.
39. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om husdjur och djur i vården och tillkännager detta för regeringen.
40. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en rätt till flyttstöd i socialtjänstlagen och tillkännager detta för regeringen.
41. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att stärka kravet i socialtjänstlagen för kommunernas förebyggande arbete och uppsökande verksamhet i fråga om äldre och tillkännager detta för regeringen.
42. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om egeninläggning på korttidsboende och tillkännager detta för regeringen.
43. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om hemtjänst utan behovsprövning och tillkännager detta för regeringen.
44. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett nytt stöd vid missförhållanden och tillkännager detta för regeringen.
45. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att den äldre ska kunna få hjälp med förfrågningar inför val av utförare och tillkännager detta för regeringen.
46. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om bättre grundtrygghet i pensionen och tillkännager detta för regeringen.
47. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om bättre information om kommande pensionsnivå och tillkännager detta för regeringen.
48. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att möjligheten att betala med olika betalmedel bör ses som en rättighet och tillkännager detta för regeringen.

Ett rikare liv för äldre

När en människa börjar betraktas som äldre är en glidande skala. Ofta är det samhället som börjar kategorisera och förhålla sig annorlunda innan en själv känner behov av det. Oavsett vilken ålder man pratar om – 55-plus, pensionsåldern eller senare – är det helt uppenbart när samhället pratar om äldre som en grupp. I själva verket är det individer som levt länge, hunnit utveckla sin individualitet och har olika intressen och erfarenheter och därför är förmodligen mer olika sinsemellan än vad människor är i andra åldrar. Det här är en rikedom för samhället, en kunskap och erfarenhet att värna och ta vara på. Det berikar.

Därför är alla svepande beskrivningar om ”våra äldre” klart problematiska. Liksom likriktade lösningar där individers egen vilja och kreativitet inte får plats. Liksom om delar av samhället konstrueras så att de mer utestänger än tar till vara och understödjer. Det behöver vara precis tvärtom.

En viktig uppgift för samhället är därför att årsrika människor i så hög grad som möjligt kan fortsätta att leva sina liv som de själva vill, att de kan dela med sig av sin

erfarenhet och kunskap och att samhället har sätt att ta tillvara det. Att vi har tid och plats för mellanmänskliga möten och relationer, eftertanke och etik i vardagen.

Allt det här behöver samhället bana vägen för. Stödinsatser och genomtänkta strukturer behöver därför finnas på plats och erbjudas de som behöver innan akuta behov uppstår. Därför att det kan förhindra och förskjuta behoven och skapa väg för det goda åldrandet och det rika liv vi alla vill ha. Vi kan som samhälle förebygga väldigt mycket om vi bara vill.

1 Ett rikare liv genom ett samhälle som är anpassat för alla, fritt från diskriminering

Ett samhälle som är tänkt för alla är ett bra samhälle. Funktionshinderrörelsen pratar universellt om design, ett tänkande som är minst lika viktigt när det gäller äldre. Samhället måste fungera för alla. Tyvärr finns en tendens att vissa saker har blivit svårare för en del medan det blivit enklare för andra.

1.1 Minska ålderismen

Forskningen talar om ålderismen och de stereotypa föreställningar många har angående äldre. Det finns ren diskriminering, diskriminering som samverkar (såsom t ex ålder och kön, eller ålder och etnicitet eller både och). Och det finns ålderism som är förutfattade meningar och som helt klart får en diskriminerande betydelse. Det är t ex väldigt viktigt att se över de särregler vi har i samhället vad gäller ålder. Varför finns de där och är de adekvata?

Att Sverige är mer ålderistiskt än andra länder har lyfts t ex av WHO. Enligt World Values Survey, ett globalt forskarnätverk som studerar människors värderingar, är Sverige ett av de länder i världen där det förekommer mest ålderism och respekten för äldre är låg. Sverige är enligt deras studier det femte sämsta landet i världen på att respektera äldre. En annan besvärande uppgift de lyfter är att bara ca 20 procent av svenskarna ser med respekt på medmänniskor som är över 70 år. Diskrimineringen mot äldre och ålderismen måste minska i Sverige.

Vikten av aktiva åtgärder

I diskrimineringslagen finns krav på att alla arbetsgivare och utbildningsanordnare ska se till att aktiva åtgärder görs för att förebygga diskriminering. Det räcker inte med ett dokument såsom tidigare, utan det ska ske kontinuerligt. Det här är något som Miljöpartiet i regering medverkat till finns på plats. Vi anser att DO:s tillsyn av de aktiva åtgärder som görs för att förebygga åldersdiskriminering skulle behöva öka. Det är en fråga som även lyfts av Delegationen för senior arbetskraft.

Screeningprogram

En särregel som behöver ses över är screeningprogrammen för att upptäcka vissa sjukdomar. I takt med ökad medellivslängd kan screeningprogrammets åldersgränser behöva ses över. Även tillförsäkra att ny forskning finns med i bedömningarna. I det fall det inte finns tillräckligt med forskning att tillgå bör inte människor uteslutas från screeningprogram. Detta vill vi ge regeringen tillkänna.

Arbetsmarknaden

IFAU presenterade 2017 resultaten från en undersökning med fiktiva ansökningar till arbeten. Man fann att ”sannolikheten att bli kontaktad av en arbetsgivare faller kraftigt redan från 40-årsåldern”. I andra länder blir personer presidenter eller får andra viktiga positioner tack vare hög ålder; i Sverige anses man snabbt passé.

Delegationen för senior arbetskraft, som tillsattes av regeringen hösten 2018, har tagit fram ett antal viktiga rapporter och presenterade sitt slutbetänkande 2020 med namnet ”Äldre har aldrig varit yngre – allt fler kan och vill arbeta längre”. Vi instämmer i ett flertal av förslagen såsom att staten som arbetsgivare bör gå före och aktivt verka för att människor kan arbeta längre om de vill samt att det bör bli ännu lättare att gå en kortare yrkesinriktad utbildning på deltid eller kvällstid, något som i sig skulle främja möjligheten till yrkesbyten och en förnyad yrkeskarriär. Delegationen anser också att åldersgränserna i studiestödssystemet bör kopplas till riktåldern för pension och därmed successivt höjas i takt med denna. Även att möjligheten att finansiera studier med studiestöd på deltidsnivån 25 procents studietakt bör övervägas.

Den 1 oktober i år höjs åldersgränsen för rätt till studiemedel från 56 till 60 år, så även för studiestartsstöd. Det är ett viktigt första steg.

Vi anser att flera av delegationens förslag är bra och kan bidra till att äldre människors erfarenhet kan komma till användning på nya sätt. Det kan stärka den enskilde som ges möjlighet att fortsätta arbeta i sin egen takt, stärka den aktuella funktionen och kan i ett större perspektiv bidra till att minska ålderismen i samhället.

1.2 Det digitala samhället

En ökad digital delaktighet för äldre innebär ofta även en ökad livskvalitet. Att kunna göra inköp digitalt, att kunna delta i sammanhang på nya sätt. Digital rehabilitering på distans ger möjlighet för den som har svårt att ta sig till vårdcentralen. Men en förutsättning är att en har möjlighet att ta del av digitaliseringens fördelar. Det gör inte alla, det kan vara svårt att hantera både telefoner och datorer och att veta vart en kan vända sig när det är problematiskt. Det blir ett särskilt stort problem om samhället övergår till att enbart använda sig av digitala lösningar. De som då inte kan hantera tekniken hänger inte med och blir uteslutna från både utvecklingen och moderniseringen av respektive tjänst.

Relativt nyligen fick regeringen igenom att den lag som klassar bristande tillgänglighet som diskriminering också ska gälla mindre företag. Det är en fråga Miljöpartiet har drivit länge. Enkla hinder ska tas bort och man bör på olika sätt möjliggöra för alla människor att ta del av ens tjänster. I det ljuset blir det orimligt att skapa nya hinder som helt utesluter, så länge alternativ inte finns.

Tekniska lösningar behöver erbjudas alla äldre över en viss ålder. Utan detta riskerar det digitala utanförskapet att öka. Även en person som i sitt arbete haft stor kunskap riskerar att snabbt falla efter när de kognitiva förmågorna börjar svikta. Vi vill förstärka bibliotekens roll att bistå äldre med digitalt stöd, eller utveckla andra stödfunktioner t ex med civilsamhället. Exakt hur och i vilken form det bör ske behöver ses över.

Att stänga ner kopparnätet innan det finns ett annat system på plats blir också en diskriminering. Bredband behöver finnas i hela landet, och det räcker inte med ett högt procenttal, det behöver vara hundra procents täckning.

Dåvarande miljöpartistiske bostads- och digitaliseringsministern Peter Eriksson lät inrätta såväl en digitaliseringsstrategi som ett digitaliseringsråd 2017. I en fördjupnings-

rapport 2019, ”Delaktighet i en digital tid”, fördjupar de sig i innebörden av formuleringen ”alla ska ha förmågan och möjligheten att delta i ett digitalt samhälle”, som finns i digitaliseringsstrategin.

Förutom strukturfrågor och en nollvision om utanförskap finns bland annat förslaget om att identifiera, prioritera och peka ut antalet (25 ges som exempel) nödvändiga samhällstjänster som alla medborgare ska kunna använda med hjälp av digital teknik som uppfyller design för alla. ”De utpekade samhällstjänsterna ska uppfylla standarden för universell design, erbjuda god säkerhet och alla ska kunna erbjudas handledning för ökad användning och bra användarupplevelse.” Detta skulle kunna göra stor skillnad i praktiken. Vi anser att det är angeläget att regeringen analyserar och går vidare med Digitaliseringsrådets förslag för att nå ökad digital jämlikhet.

1.3 Minska risken för diskriminering av äldre hbtqi-personer

Äldre hbtqi-personer som blir beroende av insatser av olika slag måste kunna känna sig säkra på att de kan fortsätta vara sig själva och att de inte på ålderns höst ska tvingas in i garderoben igen. Det behöver finnas boendeformer med särskild hbtqi-inriktning för de som vill välja det. Andra ska bara behöva veta att personal inte har fördomar och att de kan känna sig fullt ut säkra på att kunna vara sig själva.

Det är angeläget att det finns stöd för att kompetenshöja personal. Vi vill att behovet ses över, och om det behöver finnas ett statligt stöd för detta vill vi se ett sådant.

I januari 2021 lanserade regeringen en handlingsplan för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter. Den kompletterar den strategi som finns sedan 2014 (den nationella strategin för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck). Regeringen anser att det finns ett behov av aktuell kunskap om hur äldre hbtqi-personer själva uppfattar den vård och omsorg de får, hur de uppfattar bemötandet och vilka faktorer som påverkar benägenheten att söka omsorg vid behov. Även äldre hbtqi-personers hälsa och livsvillkor är ett område där det behövs ökad kunskap. Regeringen avser att återkomma i frågan. Vi menar att det är viktigt att det här aviserade uppdraget genomförs.

Andra diskrimineringsgrunder såsom etnicitet, funktionsnedsättning och kön och deras koppling till att också vara äldre innebär också risk för olika grader av diskriminering. När behov inte är synliga innebär det en särskild problematik. Med fördel kan en intersektionell analys göras i olika sammanhang, vilket betyder att man analyserar makt, överordning och underordning – och hur det samspelar med bl a etnicitet, kön/genus, funktionsvariation, klass, ålder, sexualitet och religion. Vi vill att Diskrimineringsombudsmannen får i uppdrag att göra en analys som inkluderar ett intersektionellt perspektiv av diskrimineringsgrunderna utifrån ett äldreperspektiv. Det är väldigt viktigt att den bra diskrimineringslag vi faktiskt har i Sverige också efterlevs och att det får konsekvenser när det inte sker.

1.4 En jämställd ålderdom

Verkligheten för äldre är precis som i samhället i övrigt präglad av bristande jämställdhet och ett patriarkalt maktförhållande. De jämställdhetsinsatser som görs måste också nå gruppen äldre. Att arbetslivet inte är jämställt, att mäns löner och livsinkomster är högre än kvinnors leder till en situation med starkt ojämställda pensionsnivåer. Justeringar och insatser behöver därför göras både inom arbetslivet och i pensionssystemet. I avsnitten 4 och 7 i motionen redovisas förslag för en mer jämställd

arbetsmarknad och mer jämställda pensioner genom en bättre fördelning mellan låga och höga pensioner.

2 Det rika livet genom hälsa

Att behålla sin hälsa, rörlighet och mentala kapacitet och välmående så länge som möjligt är förstås A och O. Det normala åldrandet behöver inte innebära att man är sjuk. Och de som har olika sjukdomstillstånd ska heller inte nödvändigtvis behöva bli begränsade i sina liv. För femtio år sedan hänvisades äldre ofta till långvården, en bedrövlig insats om en vill hålla sig aktiv så länge som möjligt. Vi vet bättre idag, men det gäller att hela tiden omsätta kunskapen i faktiska alternativ.

2.1 En folkhälsolag behövs

Miljöpartiet anser att Sverige, likt övriga länder i Norden, behöver en folkhälsolag. Ett regelverk som tydligare än i dag klargör hur ansvaret för folkhälsoarbetet ser ut på lokal, regional och statlig nivå. Ju klarare det är för politiker, tjänstemän och invånare, desto sannolikare att folkhälsoperspektivet och folkhälsoarbetet kommer lyftas fram och få större genomslag. Eftersom äldres hälsa tydligt hänger samman med förutsättningarna för hälsa och vilka förebyggande insatser som görs är folkhälsoperspektivet extremt viktigt. Äldres hälsa är inte en fråga som sjukvården i sig kan råda bot på; den kan bidra, men det är det bredare folkhälsoperspektivet i samhället och de åtgärder som det leder till som gör verklig skillnad.

Frågan om folkhälsolag togs också upp av Kommissionen för jämlik hälsa som i sitt slutbetänkande föreslog att en utredning bör se över om existerande ansvarsområden är tillräckligt eller om en folkhälsolag bättre kan bidra till målet om en god och jämlik hälsa. Vi vill att regeringen återkommer i frågan.

2.2 Sammanhängande hälsoprogram för äldre

Som en del av folkhälsopolitiken anser vi att kommun och region med fördel kan skapa gemensamma hälsoprogram för äldre, för att strukturerat tänka igenom och planera både för förebyggande insatser och olika delar av vårdkedjor som behöver finnas eller förbättras.

2.3 Erbjudande om hälsosamtal vid viss ålder

Hälsosamtal för äldre kan ge stora hälsomässiga effekter. Det kan bidra till att en kommer sig för med att göra undersökningar en länge tänkt men inte kommit till skott med. Ibland har sjukdom därmed kunnat undvikas. Det är också ett tillfälle att få information om vilka aktiviteter som finns, träfflokaler och annat stöd samt hur man gör om man vill ansöka om hemtjänst, olika boendeformer etc. Detta kan i sig skapa en ökad trygghet. Pandemin har lärt oss att vi kan göra besök inom hälso- och sjukvården på enkelt sätt digitalt och att det finns ett värde i att göra hälsosamtal digitalt när det fungerar. Det är därför viktigt att det finns som ett generellt erbjudande. Exakt från vilken ålder som är optimalt är en fråga som behöver ses över. Det är samtidigt viktigt att kunna erbjuda ”vanliga besök” för de som behöver det.

2.4 Att erbjudas träning och rehabilitering

Att kunna träna balans och styrka, att veta hur man ska falla om man faller – allt detta kan göra mycket stor skillnad för en äldre person med skörare skelett. Det är viktigt att träning erbjuds, både i grupp och enskilt. Digitala lösningar är ett alternativ, men även att utegym för äldre finns tillgängliga. Äldre behöver också få kunskap om vilken stor skillnad träning kan innebära.

Vi vill se mer av gratis fysisk aktivitet eller subventionerad fysisk träning för äldre. Kommuner och regioner behöver ha fysioterapeuter och arbetsterapeuter i tillräcklig omfattning för att kunna ge bra stöd.

Efter sjukdom eller olyckor är det oerhört viktigt att få hjälp med träning och rehabilitering för att återfå förmågor eller kunna gå tillbaka till ett bättre fysiskt tillstånd än innan. Förutom att den enskilde kan klara sig själv längre finns det stora hälso-ekonomiska skäl till förebyggande och rehabiliterande insatser.

2.5 Fysisk aktivitet på recept inom högkostnadsskyddet

Det finns forskning, bland annat från Göteborgs universitet, som visar på hur lyckat konceptet fysisk aktivitet på recept, så kallad FaR-behandling, är. Att läkaren med den auktoritet många känner i vården faktiskt ordinerar kan göra stor skillnad. Till FaR-behandling hör också att dialog sker med patienten, att aktiviteten är individuellt avpassad med skriftlig ordinationen och strukturerad uppföljning. Ibland är ordinationen kostnadsfri, det ser olika ut i olika regioner. Men vi anser att det ska ingå i högkostnadsskyddet och det bör utredas hur det ska göras på ett bra sätt.

2.6 Sexuell hälsa – dubbelsäng på boendet

Det finns fortfarande många myter runt äldre och sexualitet. Behov av sex, njutning och närhet försvinner inte för att en blir äldre. Alla personalkategorier inom vård och omsorg måste ha med sig detta som en självklarhet och kunna prata om det. RFSU har lyft frågan i många år, och bland annat drivit en kampanj för att dubbelsäng på vårdboendet ska vara något självklart. Vi håller med! Att ha det som utgångspunkt vore en enkel och bra sak. Möjligheten att ligga och kramas ska finnas för alla.

Kompetenssatsningar behövs för vård och omsorgspersonal. För den som varit med om olyckor eller fått nya sjukdomstillstånd behöver samtal om hur det inverkar på sex och relationer alltid finnas med. Så sker också numer ofta, men det är allt annat än säkert. Frågan om sex och relationer behöver finnas med i alla vårdprogram, det vill säga de nationella skriftliga riktlinjer som finns om hur vårdgivare ska hantera olika sjukdomstillstånd, t ex utredning, behandling och uppföljning, med målet att alla patienter ska bemötas på samma sätt oavsett var de söker vård.

Det har hänt en del på området som kallas SRHR, dvs sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter, där miljöpartistiska statsråd sedan en tid ansvarar för frågorna. Regeringen har gett Folkhälsomyndigheten i uppdrag att ta fram en nationell strategi angående SRHR och den finns på plats sedan 2020. För att arbetet ska bli ännu mer konkret ska FHM också ta fram en handlingsplan som ska delredovisas i juni 2022 och vara klar 1 juni 2023.

Sexuell hälsa är viktig hela livet och det ska vara enkelt att få stöd och rådgivning om den i livets alla skeden. Vår förhoppning är att handlingsplanen kommer ge stor effekt ute i alla verksamheter. Men det är inget att vänta på. Att tänka in dubbelsäng,

eller i alla fall en större säng på äldreboendet, danskvällar eller andra konkreta påminnelser om att sex och närhet är något självklart hela livet kan göras här och nu.

2.7 Läkemedel

Problem med felaktig läkemedelsanvändning finns i alla åldersgrupper, men äldre är ofta särskilt utsatta. För ett antal år sedan uppmärksammades problematiken genom fallet Gulli Johansson, som låg för döden och när hon i sitt tillstånd inte längre kunde ta de läkemedel som hon var ordinerad började hon helt oväntat pigga till. Det rullades upp att hon under många år varit helt övermedicinerad och knappt vid medvetande av läkemedlens sammantagna effekter och biverkningar. SVT:s program Uppdrag granskning lyfte fallet och Miljöpartiet föreslog inrättandet av en lex Gulli. Tanken med lex Gulli var att införa en anmälningsskyldighet om personalen misstänker läkemedelsvanvård genom att någon drabbas av allvarliga läkemedelsrelaterade problem som en följd av felaktig läkemedelsförskrivning. Även när läkemedel skrivs ut utan att självklara mänskliga behov tillgodosätts (möjlighet att regelbundet äta sig mätt, sova, röra på sig, ha mänsklig kontakt och en trygg situation) var en anmälan tänkt att kunna göras enligt lex Gulli. Närstående skulle också kunna göra en sådan anmälan. Man kan väl säga att allt det här blev en väckarklocka. Någon lex Gulli infördes aldrig, men väl ett antal åtgärder som förbättrar situationen för äldre med koppling till läkemedel. Enligt patientsäkerhetslagen som kom 2011 ska nu förväxlingar, felaktiga förskrivningar och feldoseringar av läkemedel anmälas. Det är tänkt att de närstående ska få möjlighet att delta i patientsäkerhetsarbetet. Klagomål kan anmälas till Socialstyrelsen. Sedan dess har Socialstyrelsen även kommit med föreskrifter som ställer krav på att personer som är 75 år eller äldre och som har fler än fem läkemedel förskrivna minst en gång per år ska erbjudas regelbundna läkemedelsgenomgångar.

Hur detta i praktiken fungerar är svårt att säga, och helt klart är det många äldre som inte känner till att detta är en rättighet och något som ska ske. Miljöpartiet anser att regeln behöver utvärderas, och om det inte fungerar behöver regeringen återkomma med förslag på skärpta regler. Socialstyrelsen har också tagit fram en lista på läkemedel som är särskilt olämpliga för äldre på grund av hög risk för biverkningar. Även hur detta efterlevs är angeläget att följa upp, och äldre själva behöver känna till att den finns.

Det finns sammantaget också skäl att se över om en lex Gulli trots allt behöver införas.

3 Det rika sociala livet

Det sociala livet för alla människor innehåller både det som är specifikt för var och en och det som vi alla har mer eller mindre behov av. Förutsättningarna för äldre måste vara så bra som möjligt på båda arenorna.

3.1 Med tillgång till kultur

Tillgång till kultur i samhället är viktigt för alla människor. Att äldre, ofta kvinnor, är flitiga besökare på teatrar är till exempel väl känt. Många är aktiva i föreningar, håller på med konst eller hantverk i olika former. Öppna verkstäder eller allaktivitetshus med kulturell verksamhet är väldigt uppskattat och värdefullt, särskilt när människor i olika åldrar kan mötas och göra saker tillsammans. Att kultur, både att ta del av och att utöva, är viktigt för äldre kan inte nog betonas.

Bibliotek i närheten med plats för att läsa, kulturutbud generellt till rimliga kostnader och att konstnärlig utsmyckning enligt enprocentsmålet finns i offentlig miljö är viktigt inte minst för den som har tid att uppskatta den.

3.2 Med tillgång till aktiviteter

De äldre som bor i kommunen ska känna till eller enkelt få vetskap om vad som särskilt erbjuds till äldre. Många fortsätter förstås att finnas i sammanhang som erbjuds invånare generellt oavsett ålder, det kulturella utbudet inte minst. Men för en del kan ekonomin försvåra att delta i det som man deltagit i tidigare, behoven kan se annorlunda ut, en kan vilja träffa andra i samma ålder eller liknande situation etc. Utbud som anordnas av såväl kommun som region, föreningar och frivilligkrafter är viktiga att känna till och bör vara kostnadsfria eller till en rimlig penning. Att föreningslivet stötts är allmänt viktigt, liksom folkhögskolor som ofta ordnar kortare kurser där äldre deltar.

3.3 Att kunna bidra – och vara den resurs man är

Föreningslivet är inte bara viktigt för att ta del av dess utbud. Att själv kunna bidra på olika sätt, i en ålder när man har mer tid än tidigare, är viktigt både inom föreningsliv och väntjänster och på andra sätt.

Äldre anställda med ett långt arbetsliv har mycket erfarenhet med sig i bagaget och en stor kunskap inom många områden. Denna erfarenhet kan användas för mentorskap för nyanställda eller som en resurs i arbetsgrupper och utvecklingsprojekt samt för att överbrygga kunskapsglappet mellan generationer. Äldre anställda kan också vara en tillgång inom yrkesområden där det finns personalbrist. Arbetstagare kan med fördel vid 60 år erbjudas ett planeringssamtal, inför pensionen där just möjligheten att ta vara på erfarenhet på ett nytt sätt kan vara i fokus. Vi vill stimulera arbetet med att utveckla olika typer av mentorskap på arbetsplatser, inte minst för att underlätta kunskapsöverföring mellan generationer, samt möjliggöra nya karriärvägar inte minst inom kvinnodominerade yrken.

Anhörig-/närståendestöd

Att kunna ge stöd till anhörig eller närstående som blir svårt sjuk eller funktionsnedsatt, eller att få det när en själv behöver, är viktigt. Samhället måste se till att värdesätta anhöriga och närstående i betydligt större grad. Sedan många år framgår det av socialtjänstlagen, att anhörigstöd ska ges (5 kap. 10 § SoL), men detta fungerar i olika grad. Att träffa och ha kontakt med andra i samma situation och få avlösning och avlastning är ofta ett måste för att orka. I den primärvårdsreform som är på gång finns förslag om att inrätta så kallade patientkontrakt. Miljöpartiet anser att det är väldigt viktigt att inte bara den enskilde utan också anhöriga ska kunna ta initiativ till sådana, under förutsättning att den enskilde vill. Detsamma gäller så kallade SIP, samordnade individuella planer, som ska göras när en person är i behov av insatser från både kommun och region. Att såväl den enskilde som anhöriga ska ha möjlighet att ställa krav på att en sådan upprättas är något vi vill ge regeringen tillkänna. När vård och omsorg fungerar och när ansvarsförhållanden är tydliga blir hela tillvaron enklare inte bara för den som berörs utan i hög grad också för anhöriga och närstående.

Ett stöd och ömsesidigt utbyte med nästnästa generation

Många äldre bistår även sina barn och barnbarn. Att vi har fungerande socialförsäkringssystem och barnomsorg gör att den äldre generationen kan bistå och träffa barnbarn, inte av nödvändighet utan för att de vill. Miljöpartiet har länge drivit förslaget om en tredelad föräldraförsäkring, där en lika stor del ska vara vikt för vardera föräldern, men där en tredjedel kan fördelas så som föräldrarna själva vill, även om man så vill för en annan person. Detta har också Föräldraförsäkringsutredningen föreslagit och skulle därmed för en äldre person ge möjlighet att i någon omfattning och om man så vill vara "föräldraledig" med antingen sitt barnbarn eller någon annans barn som man är en viktig person för. Det är hög tid att utredningens förslag införs.

Politiska uppdrag

Inom politiken kan det vara svårt för äldre att finna en plats där deras erfarenheter och idéer tas tillvara. Politiska uppdrag innehåller i alldeles för liten omfattning av äldre på nationell nivå. Delegationen för senior arbetskraft konstaterar att äldre, liksom yngre, är kraftigt underrepresenterade i riksdagen och att andelen äldre ledamöter på nationell nivå har minskat över tid. För närvarande är antalet personer i riksdagen över 65 år två procent. Det speglar därmed dåligt fördelningen i befolkningen. På kommunal och regional nivå är åldersfördelningen jämnare, men det ser förstås olika ut på olika ställen. Vi anser att antalet aktiva äldre behöver öka för en bättre fördelning. En sådan inriktning skulle förbättra arbetet för alla, stärka partierna och befrukta samarbete över generationsgränserna.

Frågan om hur personer över 65 år i större utsträckning kan bli aktiva i politiken och proportionellt bättre representerade på förtroendeuppdrag behöver ses över.

3.4 Med insatser mot ofrivillig ensamhet

Insatser mot ofrivillig ensamhet är en viktig fråga för kommunen och regionen att arbeta med och behöver ingå i planeringen. Här är ofta föreningslivet och väntjänster mycket värdefulla.

Att fånga upp behov och möjliga depressioner ingår också som en viktig del av de regelbundna hälsosamtal som vi vill se. I Sverige har vi visserligen en nollvision mot självmord, men vi är långt ifrån där. I dagsläget är suicidnivån avsevärt högre för män i åldern 85 plus än för andra grupper. Miljöpartiet vill se stärkta insatser mot ofrivillig ensamhet och självmord.

Nationell strategi

Vi vill se en nationell strategi mot ofrivillig ensamhet och ta inspiration och del av erfarenheter som gjorts internationellt, bland annat i England. Regioner och kommuner bör involveras och ett statligt stöd kan införas för att kommuner och regioner ska kunna bygga upp kunskap och verksamhet för att motverka ofrivillig ensamhet. Att civila samhället har en viktig roll är givet, men det är också angeläget att kommuner och regioner får med dessa aspekter i sitt grunduppdrag. Det kommer göra skillnad.

3.5 Kunna äta tillsammans med andra

Att äta kan tendera att bli mindre kul om det är plastlåda från hemtjänsten som står till buds. Det gäller att kunna äta god mat på ett trevligt ställe och i sällskap med andra för

den som vill det. Vi vill att mer insatser läggs just på matsituationen oavsett om det är inom sjukvården, på särskilda boenden, i hemtjänsten eller om man i kommunen planerar för hälsofrämjande lösningar – helst hemlagat i tillagningskök, lagat på plats. Alla ska kunna få känna doften av nylagad mat. I hemtjänsten kan man med fördel göra det möjligt att ses tillsammans några stycken och äta ihop i stället för var och en hos sig. Särskilda restauranger kopplade till boenden, möjligheten att äta i skolor eller tillsammans med förskolebarn – inget passar alla, men det bör finnas olika möjligheter som alla ska känna till. Många människor föredrar starkt att äta på vanliga restauranger där ”vanligt liv pågår” framför t ex särskilda restauranger för seniorer. Det är dock svårt för personer med små ekonomiska marginaler.

3.6 Ett levande samhälle

Att vara mån om levande stadskärnor är bra politik för äldre. Att kunna göra vardagsärenden nära, gå till ”posten”, banken, apoteket, handla mat, gå på café eller till frisören har en mängd folkhälsovinster. Om butiker slår igen och istället flyttar till större köpcentrum dit den som inte har körkort inte kan ta sig, så är det en stor förlust. Det handlar också om att människor i mindre utsträckning träffas och lär känna varandra. För den som lever själv kan samtalet för dagen vara den expedit man träffar. Det gäller att vi inte i den digitala iver bygger bort möten mellan människor och går mot ett personlöst samhälle. Det anser vi är en hållning som behöver bevakas i skilda sammanhang.

3.7 En tillgänglig kollektivtrafik

Enkla regler i kollektivtrafiken

Att kunna resa enkelt och utan att behöva oroa sig för hur det fungerar är en viktig del av både det praktiska och det sociala livet. Att kunna hälsa på släkt och vänner, röra på sig och se nya platser är självklart och viktigt att kunna göra så länge en har möjlighet. Det är angeläget att kunna resa klimatsmart och enkelt med begripliga system.

Det ser väldigt olika ut i hela landet när det gäller taxor för seniorer. På en del ställen är det helt gratis medan andra ställen har ordinarie kostnad eller reducerad kostnad på vissa tider t ex. Oavsett hur man löser frågan i kommuner och regioner är det viktigt att det fungerar väl för de som berörs och att upparbetade kontakter finns med pensionärsorganisationer och pensionärsråd för att kontinuerligt uppfatta behov av förbättringar.

Resande på landsbygden behöver underlättas genom mobilitetstjänster som anropsstyrd kollektivtrafik. Här finns stora utvecklingsmöjligheter som kan förbättra tillgängligheten och öka friheten. Men det är då angeläget att de som behöver verkligen anropar och inte drar sig för att göra det – en angelägenhet för regioner och kommuner att försäkra sig om.

Färdtjänst

Färdtjänst är ett viktigt alternativ för de som har problem att förflytta sig. Det kan dock ta många veckor innan den som ansöker kan få sin ansökan prövad. Det här är problematiskt och vi anser att färdtjänstlagen borde kompletteras med regler för tillfälliga resor i avvaktan på att ens ansökan prövas. Detta för att människor som

verkligen är i behov av att förflytta sig och inte kan göra det på egen hand och saknar ekonomiska möjligheter att ta taxi ej ska komma i kläm.

Vi anser också att det behöver finnas bättre rutiner när tillståndet går ut. Myndigheten bör kunna ha en rutin att fråga om den enskildes situation och huruvida behoven kvarstår när tillståndet går ut. Det kan vara svårt för en äldre människa som kanske börjat få minnessvårigheter att se till att söka på nytt på rätt sätt och i tid. Att en sådan rutin finns bör säkerställas på lämpligt sätt.

4 Det rika livet genom ett hållbart arbetsliv

Hur ens arbetssituation sett ut under livet påverkar i hög grad hur såväl den fysiska som den psykiska hälsan blir på äldre dagar. Därför är arbetsmiljöfrågor och arbetsrelaterade frågor i hög grad också en äldrefråga. Vi har kommit långt, och arbetsmiljölagen är bra, men fortfarande är efterlevnaden av våra lagar inte bra nog.

Olika arbeten är olika slitsamma utan att det finns någon given koppling till lön. Därmed kan du nå pensionsåldern eller dessförinnan bli långvarigt sjuk med förslitningsskador som du kanske aldrig blir av med, och förutom dålig lön i yrkeslivet sakna pengar på banken och ha en mycket låg pension att vänta. Utrymme att göra något extra på ålderns höst, resa eller annat finns ej.

Att vissa företag i Sverige utnyttjar människor som svart arbetskraft med usla villkor, särskilt människor från andra länder som inte vet sina rättigheter, är helt oacceptabelt. Det skadar både här och nu och på sikt för de människor som berörs. Vi behöver fungerande system som ser till att ingen utnyttjas på svensk arbetsmarknad.

4.1 Ge människor mer makt över sin tid

Miljöpartiet anser övergripande att arbetstiden behöver vara mer flexibel för människors olika behov och livsfaser. Rätt till deltid behöver bli lika självklart som rätt till heltid. Människor ska ha mer makt över sin tid och vi vill genomföra reformer som sänker normalarbetstiden och ökar människors möjligheter att påverka sin arbetstid och sina arbetsvillkor. Det har stor betydelse både under arbetslivet och för din hälsa på äldre dagar.

4.2 Förbättringar före pensioneringen

I olika partsöverenskommelser finns ofta möjligheten att gå ner i tid åren innan pension, med en fördelaktig lösning. Bland annat genom att full pensionsinbetalning ändå görs och eventuellt även lön som motsvarar en högre procentsats än vad en i själva verket jobbar. Sådana bättre villkor gör det möjligt för den enskilde att orka lite längre än vad hen annars skulle ha orkat. Och för arbetsplatsen blir det möjligt att behålla en kompetent medarbetare under längre tid. Vi anser att sådana möjliga lösningar behöver gälla mer generellt.

En utredning som lagt ett betänkande om ändringar i bland annat sjukersättningen, ”En sjukförsäkring med prevention, rehabilitering och trygghet” (SOU 2021:69) föreslår att de fem sista åren innan pensionsåldern ska bedömnings om fortsatt sjukersättning görs i förhållande till den typ av arbete som en person haft, inte andra så kallat normalt förekommande arbeten. Det är en förbättring av systemet och för de personer som berörs. Vi anser att utredningens förslag bör genomföras och det finns också med i regeringens budgetförslag för 2022.

4.3 Höj gränsen för hur länge man har rätt att arbeta

I dagsläget har en människa rätt, om den vill, att arbeta kvar i sin anställning fram till 68 år, och om några år höjs det till 69. Vi anser att den rätten behöver finnas längre upp i åren. Arbete är för många en viktig friskfaktor och vi anser inte att vi som samhälle kan tacka nej till människor som vill fortsätta att bidra genom arbete.

4.4 Återhämtningsbonus – ett verktyg för en mer hållbar arbetsituation i förändring

För äldre som är i behov av omsorgsinsatser av olika slag är arbetsförhållandena för personalen helt centrala. Pandemin har tydligt visat på de stora brister som funnits sedan länge i äldreomsorgen. Miljöpartiet har sett till att regeringen inrättat en ”återhämtningsbonus” som är en pott medel som kommer finnas permanent att söka för arbetsgrupper inom vården och äldreomsorgen som vill pröva nya arbetsätt eller arbetstidsmodeller. Den ska ge möjlighet att ta tillvara utvecklingsidéer hos arbetsgrupper som syftar till att få en bättre arbetsmiljö och arbetsituation. Vår förhoppning är att detta ska bidra på nya sätt till bättre arbetsvillkor. Det i sin tur kommer självklart de äldre som är beroende av omsorg till godo.

5 Det rika livet genom att bo bra

En bra bostad är utgångspunkt för ett fritt liv. En bra bostad ska vara anpassad efter ens sociala situation, ekonomi och hälsa. Att flytta eller inte är stor fråga för många äldre. Att kunna bo kvar hemma är viktigt för många, och stödinsatser behövs för att det ska vara möjligt. Bra och fungerande hemtjänst samt fixartjänster är några exempel. Men lika viktigt är att den som känner att den behöver flytta till annat boende ska kunna göra det. Ensamheten bland äldre är ett stort problem och möjligheterna till ett aktivt liv kan bli bättre i en bostad som är utformad efter ens behov. Att flytta in på gemensamhetsboende kan även ge bättre livskvalitet och ny energi med nya kontakter och aktiviteter.

5.1 Bra stöd för att kunna bo kvar hemma så länge en vill.

Miljöpartiet har i regeringen sett till att det finns ett utökat investeringsstöd som möjliggör påbyggnad av flerfamiljshus. Det innefattar att det blir hiss till den påbyggda våningen och då samtidigt hiss i hus där hiss inte finns. Detta är väldigt betydelsefullt för äldre där funktionsförmågan blir sämre. Det kan göra det möjligt att bo kvar i lägenheten längre än vad som annars varit fallet. Miljöpartiet vill säkerställa att dessa stöd finns kvar. Vi anser även att fler hus behöver tillgänglighetsanpassas genom att få hiss. Hissstödet tillräcklighet behöver ses över. Även möjligheten för hyresgäster att få tillgänglighetsanpassningar i lägenheten bör ses över.

Förutom en välfungerande hemtjänst är det angeläget att få god tillgång till digitala och andra hjälpmedel som kan underlätta och öka självständigheten i vardagen.

5.2 Fler mellanboendeformer och kollektivboenden

När allt större andel av vår befolkning utgörs av äldre är det rimligt att mer av nyproduktionen av bostäder riktas till denna grupp. Det finns också förmåga och kraft hos denna grupp som kan tillvaratas för att få fram bostäder utformade efter individens

drömmar, önskemål och behov. Det finns stora fördelar med att hitta sätt att fånga upp detta bättre än vad som görs idag.

Rätt att flytta till mellanboende

Den som vill flytta till annat boende ska ha möjlighet att göra det. Och det är helt centralt att så kallade mellanboenden finns i tillräcklig omfattning för att det ska vara möjligt. De särskilda boendena är till för de som har fått biståndsbedömningen att behov av den höga nivån på vård och omsorg finns. Det måste kunna finnas steg på vägen som tar vara på det aktiva livets möjligheter och förstärker det. Alla vill inte detta, men vi vill att alla ska veta att möjligheten finns. Regeringen har i en proposition 2018 särskilt tryckt på att mellanboenden som biståndsbedömd insats ska kunna finnas, men det har inte hänt lika mycket som förväntats.

Miljöpartiets målsättning är att alla äldre över 85 ska bli erbjudna möjligheten till en lägenhet i mellanboende. Det ska finnas att tillgå i alla kommuner – en möjlighet att bo tillsammans med andra, där det finns service att tillgå på plats, gärna också möjlighet att äta tillsammans med andra.

Det kan givetvis se olika ut, men det måste finnas möjlighet – inte bara i bostadsrättsform, vilket ofta är fallet när det gäller seniorboenden, utan också hyreslägenheter i denna typ av boenden.

Väldigt angeläget är att äldre personer som lever i hemlöshet också får erbjudanden om mellanboende. Det krävs uppsökande insatser för att säkerställa det. Mellanboenden behöver finnas att tillgå i alla kommuner.

Kollektivhus

Det finns ett stort intresse av att utforma och bygga bostäder gemensamt med andra och med olika grad av gemenskap. Trots att det ofta i kommuner kan finnas en positiv attityd till kooperativa hyresrätter och kollektivhus byggs det alltför lite. Vi vill se någon form av stimulans för att denna typ av boende utvecklas.

Regeringen har sedan tidigare infört stöd för byggemskaper, som är en modell eller organisationsform för planering och genomförande av ett byggprojekt där det är de som ska bo i huset som själva äger och driver projekt, utifrån en idé om hur och var de önskar att bo. Byggemskaper ger möjlighet till bostäder som passar olika typer av hushåll, men då formen kräver kapital är den begränsande för resurssvaga grupper, däribland ofta kvinnor. Byggemskaper kan bli kollektivhus, men kollektivhus kräver inte byggemskaper utan kan bygga på olika upplåtelseformer som bostadsrätt, hyresrätt eller kooperativ hyresrätt. Vi vill att fler ska ha möjlighet att starta kollektivhus och utreda hur detta kan underlättas.

Det är viktigt att fortsätta uppmuntra olika typer av boendeformer som är mer anpassade till äldres behov, och underlätta uppförandet av dessa. En del vill bo i gemenskap med generationslikar, och andra äldre bor gärna med yngre eller i flergenerationsboenden. Det kan vara ett sätt att hålla sig pigg längre. Utöver de sociala kontakter som erbjuds ingår ofta möjligheten att laga mat tillsammans till exempel. Det ställer krav på aktivitet och många håller sig därmed mer aktiva längre upp i åren.

Vi anser också att det bör underlättas för mindre gemensamma kollektiva boendeformer. Det bör bli enklare att omvandla större villor/gårdar till gemensamhetsboenden vilket kan ha stora fördelar för de som vill bo i lantlig miljö. Vi vill därför införa statliga egnahemslån som möjliggör nybyggnation eller renowing av övergivna hus som

skapar nya åretruntbostäder. Det finns många platser runt om i vårt land där banken ofta säger nej till lån för att bygga eller köpa hus, ofta små orter där befolkningen sakta försvinner. Vi anser att fler bör ges möjlighet att starta och driva seniorboenden med kooperativa hyresrätter. Vi vill se styrmedel som kan stödja en sådan utveckling, där egnahemslån kan vara en bland flera möjligheter.

Nya boendeformer

Ett exempel på nytänkande och konkreta lösningar på olika problem och behov är det kommunala bostadsbolaget Helsingborgshem som har skapat nya boendeanternativ och koncept för äldre för att motverka ofrivillig ensamhet och otrygghet samt bidra till social inkludering. Det kallas sällskapsboende där det i drygt hälften av lägenheterna bor seniorer (70 plus) och i övriga lägenheter bor unga vuxna 18–25 år, däribland personer som nyligen fått uppehållstillstånd i Sverige. Ett liknande exempel är Max 4 Lax, som bygger på delning av vissa gemensamma ytor vilket ska hålla nere priserna, samtidigt som bostäderna är senioranpassade. Det finns planer på en testbädd i Uppsala, där Uppsalahem planerar för drygt 150 lägenheter varav 70 prövas enligt konceptet Max 4 Lax. Möten mellan generationer och kulturer där det sociala livet står i centrum – ett sätt att både mota ensamhet, möjliggöra andra typer av möten och skapa mer integration. Vi skulle vilja se mer av den formen av nytänkande.

Grönytor och tillgång till djur

Tillgång till en grön utemiljö är väldigt viktigt för alla boendeformer. Särskilt för äldre om rörelseförmågan minskar. Vi anser att tillgång till grön utemiljö är en fråga som därmed också behöver vara med i planeringen av äldreboendestäder från början. Vid upphandlingar och valfrihetssystem behöver tillgången till grön utemiljö vara en fråga som finns med i upphandlingsunderlaget.

Det måste också finnas boenden där det är möjligt att ha med sig sitt husdjur. Att boenden är tillgängliga för alla, även allergiker, är helt centralt. Men det ska kunna finnas specifika ställen där det går bra att ha med sig djur. Att ha vårdhundar eller vårdkatter på boenden är också något som utvecklats mer. Det både sprider lugn och piggar upp. Vi vill se mer av detta.

5.3 Inför en rätt till flyttstöd

Den som känner att den skulle vilja och behöva flytta från t ex en villa till ett anpassat boende kan känna att uppgiften är övermäktig. Det gäller i synnerhet personer som har tappat kraften, har svårt att överblicka vad som ska göras och inte har nära anhöriga som kan rycka in och hjälpa till. Det är många som tycker att det verkar alltför komplicerat, inte tror sig om att klara av det och därför helt enkelt "blir kvar" tills det inte går längre. Därmed riskerar det i stället att bli en tid av avtagande kraft tills biståndsbedömt särskilt boende är ett faktum. Det mellanboende som kan vara en hjälp och ett stöd för att kunna hålla sig aktiv längre riskerar att inte finnas som ett reellt alternativ.

Vi menar därför att äldre ska ha rätt att kunna ansöka om och erbjudas flyttstöd. Det behöver innefatta att få kunskap om och kunna besöka de boendeanternativ som finns. Och om en gärna vill flytta till något av dessa måste en också kunna få stöd i att organisera en sådan flytt. Ingen ska behöva bli kvar i ett eget boende mot sin vilja för att man inte orkar eller vet hur man gör för att flytta.

Det kan naturligtvis inte nog betonas att en aldrig ska bli direkt eller indirekt påtvingad en flytt man själv inte vill.

Flyttstöd ska finnas för de ålderspensionärer som behöver planera för och flytta till ett anpassat boende. En rätt till flyttstöd behöver införas i socialtjänstlagen. Det vill vi ge regeringen tillkänna. I teorin borde det vara möjligt att få bistånd till detta redan i dag för den som inte har möjlighet, men vi tror att det i praktiken är mycket få som vågar be om hjälp med detta. Det kan också vara en ovan sak för kommunen att hjälpa till med. Mycket vore vunnet med flyttstöd som en insats som tydligt kan erbjudas.

Enligt socialtjänstlagen har kommunerna en skyldighet att göra sig väl förtrogna med äldre människors levnadsförhållanden i kommunen samt i sin uppsökande verksamhet upplysa om socialtjänstens verksamhet inom området. Det sker dock i alltför liten omfattning i dag. Vi menar därför också att kravet i socialtjänstlagen behöver stärkas upp vad gäller kommunernas förebyggande arbete och uppsökande verksamhet till äldre. Äldre ska inte behöva bli sittande i en för stor lägenhet/hus eller i en bostad där de varken kommer ut eller kan röra sig fritt. Inom hemtjänsten träffar personal dagligen äldre som varken kan ta sig upp- eller nedför trapporna i trapphuset och då är fast i sin lägenhet. Det är inte värdigt. Genom att förebyggande hembesök görs och tjänsten möjlighet till flyttstöd finns kan ensamhet och isolering förebyggas.

5.4 Möjlighet till egeninläggning på korttidsboende

När tillvaron sviktar kan det vara en stor trygghet att själv kunna påverka inläggning. Detta har man sett inom psykiatrin. Vi menar att samma tänkande med fördel kan gälla för äldre och korttidsboende. Om en har varit sjuk eller under isen och tappat greppet är det inte säkert att man behöver flytta till annat boende. En korttidsvistelse kan ge en möjlighet att ”äta upp sig”, kanske träffa dietist, fysioterapeut och kurator som kan ge mer intensiv hjälp under en kort tid och hjälpa till att se över vilka insatser man har hemma eller skulle behöva. Om äldre själva kan säga till att de behöver en sådan kortare period, en boost, och vet om att de har denna möjlighet är mycket vunnet. Vi anser att detta ska kunna ske även utan biståndsbedömning som en egeninläggning utifrån den enskildes behov. Vi anser att frågan behöver utredas.

Självklart vill vi också att motsvarande möjlighet till gemensamma, mer intensiva insatser i team ska vara möjligt i hemmiljö, något som ofta görs i samband med hemkomst från sjukhusinläggning t ex. Det bör också kunna göras när behov finns.

6 Ett rikare liv genom att enkelt få stöd och insatser vid behov och veta vart man kan vända sig

6.1 Hemtjänst utan behovsprövning

Miljöpartiet har i regeringsställning bidragit till förändringen av socialtjänstlagen så att socialtjänsten numera får erbjuda hemtjänst till äldre utan behovsprövning. Den nya regeln är en möjlighet som kommuner kan besluta sig för att införa, men det är i dagsläget inget krav.

Vi skulle vilja förstärka detta så att det blir en generell rättighet för äldre i hela landet. Det är ett synsätt som innebär att vi utgår från att den äldre själv kan bedöma sitt behov och inte ska behöva få sina behov bedömda av en biståndsbedömare. Ibland pratar man om ett salutogent förhållningssätt, det vill säga något som främjar hälsa. Det menar vi att stöd utan individuell behovsprövning i högsta grad kan utgöra.

Redan i dag ställer lagen krav som ska vara uppfyllda för att hemtjänst utan behovsprövning ska vara möjlig. Att den enskilde ska veta i vilken utsträckning det går att påverka insatsen, hur den följs upp och hur hen kan söka om biståndsbedömda insatser. Det är självklart även fortsatt viktigt, men för att enkelt kunna få hjälp vid behov och för att äldre ska känna sig mindre i underläge vill vi att det blir generellt möjligt överallt att få hemtjänst utan behovsprövning.

6.2 Veta vart man ska vända sig

Det måste vara enkelt att få stöd. Kommuner behöver erbjuda enkla ingångar. Utöver digital information behöver det finnas ett telefonnummer att ringa, där en kan få personlig hjälp och information utan långa väntetider. Eller platser dit man kan gå och få information.

Alla äldre ska veta vart man ska vända sig när hjälpen och stödet inte fungerar som det ska.

6.3 Ett nytt stöd vid missförhållanden

Den som upplever missförhållanden ska kunna få hjälp att ta dessa vidare. En ska inte behöva göra det själv.

Att vara beroende av insatser gör en sårbar och i underläge. Patientnämnderna har funktionen att ta emot synpunkter och klagomål på hälso- och sjukvård och allmän omvårdnad. Det är dock alltför sällan äldre eller anhöriga hör av sig dit. Ett skäl kan vara den känsla av underläge och beroendesituation som många känner. Det är därför viktigt att se över hur systemet fungerar idag, vilken typ av missförhållanden som inte täcks av patientnämndernas arbete och hur de bättre ska kunna fånga in de synpunkter och missförhållanden som äldre upplever i vård och omsorg och även insatser inom till exempel hemtjänst. Ett sätt kan vara att skapa någon typ av hjälpfunktion som kan vara en mellanlänk när det gäller missförhållanden som den enskilde enkelt kan vända sig till och som kan ta frågan vidare. Möjligheten att göra det anonymt bör också ses över. Med ett system som bättre fångar upp missförhållanden och ser till att de åtgärdas skulle göra att samhället snabbare kan åtgärda sådant som i andra fall riskerar att leda till anmälningar i ett senare skede.

Lex Sarah har inneburit mycket, men den enskilde som känner sig för osäker på om hen vågar lämna har inte mycket hjälp av den eftersom det är de anställda som gör en lex Sarah-anmälan.

6.4 Val inom valfriheten

Miljöpartiet tycker att det är bra att äldre kan göra val i frågor som rör vård, omsorg och utförande av tjänster. Vi menar dock att det är viktigt inte bara att ha flera företag eller utförare att välja mellan utan att valet är reellt och meningsfullt för den äldre. Meningsfulla val är till exempel att få hjälp att laga maten hemma eller att ha samma person som kommer flertalet morgnar i veckan. Kommunen bör kunna ha den servicen att utifrån det antal kriterier som den äldre vill ha göra förfrågningar hos de olika utförarna och presentera vilka som har det som den enskilde efterfrågar. Att enbart lämna den enskilde till en uppsjö av utförare, som fallet är i många storstäder, är ett orimligt sätt att erbjuda valfrihet på. Vi vill därför att den äldre ska kunna få hjälp av kommunen med

förfrågningar för att kunna välja utifrån det individuella behovet. Det vill vi ge regeringen tillkänna.

7 Det rikare livet med pengar över

7.1 Bättre grundtrygghet i pensionen

Alla ska kunna leva på sin pension. För att pensionen ska vara både en jämställdhets- och en frihetsfråga behövs förändringar. Det är vi långt ifrån i dag. Det är oerhört problematiskt att så många, i synnerhet kvinnor, har så låg pension. En hel del har möjlighet att få bostadstillägg men söker inte. Det är förmodligen delvis en informationsfråga, men hur mycket myndigheten än tycks informera kvarstår faktum att många inte söker. Att det av en del felaktigt uppfattas som ett bidrag, att man inte vill ligga till last eller att det inte känns bra har uppmärksamats som skäl. Eller kanske att det verkar för krångligt. Trots att för få ansöker har myndigheten kontinuerliga problem med att klara av hanteringen av alla ansökningar; tiden för handläggning har legat på sex månader för inte så länge sedan.

Miljöpartiet vill att vi åter ska få en situation där pensionen är en trygghet för alla människor. Vi ifrågasätter idén om att människor som jobbat hela livet med höga löner med självklarhet även ska premieras efter pensionen, medan de som slitit hårt, kanske varit sjuka i perioder och fått låg lön efter pensionen, fortsatt ska ha det tufft.

Vi menar att det behövs radikala steg för att förbättra nuvarande system. Vi anser att slopad skatt på garantipensionen är en fråga som t ex skulle behöva ses över, alternativt höjd garantipension men med en konstruktion där skattenivån blir densamma för alla. Som det är i dagsläget kan situationen för en person med garantipension se väldigt olika ut beroende på var i landet hen bor. Kommunalskatten skiljer sig påtagligt mellan kommunerna och det slår mycket hårt för en pensionär.

Målet måste vara att nå en ökad jämlikhet för äldre i hela landet med målet att man ska kunna leva på sin pension utan bostadstillägg.

Samtidigt behöver ett sådant förslag givetvis också innefatta hur kommunerna indirekt skulle påverkas av ett sådant förslag och hur eventuella kompensationer skulle behöva utformas. Vi är inte där idag, men Miljöpartiet vill seriöst se över olika sätt att komma ifrån det ohållbara system vi har i dag med alldeles för låga pensioner som skapar otrygghet hos hela befolkningen. För sig själv eller anhöriga.

7.2 Information till den enskilde i dagens system

Till dess att systemet har ändrats anser vi att informationen behöver bli betydligt bättre. Idag går det knappt att få hjälp med beräkningar om hur den framtida pensionen kommer se ut, om yrkeslivet har innehållit många olika faser. Det är inte rimligt för den som vill planera för sin pension.

7.3 Kontantfrågan

Att inte kunna få tillgång till kontanter är ett problem på många sätt. När bank efter bank stängde ner sin kontanthantering drabbade det många, inte minst äldre som fortfarande ville göra sina bankärenden på plats och kunna sätta in och ta ut pengar. En del för att de saknar kort, smartphone och datorer eller inte vill eller anser sig kunna använda dessa. Per Bolund lade i sin roll som finansmarknadsminister fram ett förslag

som fick riksdagens stöd om att det ska finnas krav på bankerna att tillgängliggöra kontanter. Enligt beslutet ska ingen människa ha längre än 25 km för att kunna få tillgång till kontanter.

Detta är angeläget. Det finns dock en rad andra sammanhang där människor kan bli utestängda om eller när kontanthantering försvinner. Redan nu accepteras endast kort eller digital hantering på en många ställen: affärer, caféer, biografteatrar, parkeringsautomater, offentliga toaletter, bussar – listan kan göras lång.

Pensionärsorganisationerna har länge lyft problematiken. Det finns många äldre som inte har några problem med omställning, medan andra har det och känner sig alltmer utslutna ur samhället.

Vi anser att möjligheten att betala med olika betalmedel bör ses som en rättighet. Regeringen bör hitta en lösning på problematiken. Att helt gå över till digital hantering har dessutom en sårbarhetsproblematik som visat sig i flera sammanhang. Även det kan vara ett bidragande skäl till att hitta lösningar som passar alla.

Nicklas Attefjord (MP)

Annika Hirvonen (MP)

Leila Ali-Elmi (MP)

Rasmus Ling (MP)

Pernilla Stålhammar (MP)

Mats Berglund (MP)

Anna Sibinska (MP)

Margareta Fransson (MP)

Elisabeth Falkhaven (MP)

Emma Hult (MP)